निष्कामोऽसि निरङ्कुशोऽसि भगवन् प्रोक्तं (हि) तत्क्षम्यतां ।
स्वात्मारामतया त्वयैव सकला भोगाः सदैवोज्झिताः ।
एवं ते विबुधाःप्रशस्य च मुनिं चालिङ्ग्य लिङ्गार्चकं
धन्याःस्मेति वदन्ति सुन्दरगिराप्यानन्दधारावृताः ।
स्वं (स्वं) वाहनमाधिरुह्य तरसा गन्तुं मनश्चक्रिरे ॥

इति श्रीशिवरहस्ये प्रथमांशे जैगीषव्यसुरसंवादो नाम द्वितीयोऽध्यायः ।।

॥ तृतीयोऽध्यायः ॥

जैगीषव्य उवाच -

श्रृणुध्वं शक्रविष्ण्वाजाः यन्मानसमहेतुकम् ।
नित्यं सर्वज्ञता तस्य देवदेवस्य शूलिनः ।
यो वेदान्तैक संवेद्यो यं ध्यायन्ति मुमुक्षवः ।
यस्य निःश्वासपवना वेदाश्चत्वार एव हि ।
यो ब्रह्मविष्णुरुद्राणां जनकः परमेश्वरः ।
सूर्यस्य जनिता वह्नेश्चन्द्रशक्रानिलात्मनाम् ।
न तस्य कारणं शम्भोः स सर्वस्यापि कारणम् ।
यः समाराध्यते विप्रैर्मखैर्मन्त्रक्रियादिभिः ।
यस्त्वग्नीषोमजं सर्वं जगत्पाति सनातनः ।
असङ्गः सर्वभूतेषु निर्विकारो विकारिषु ।
यं सूक्ष्मबुध्या पश्यन्ति स्वहृदा वीतरागिणः ।
यो ध्यानेन जपैर्यज्ञैस्तपसाऽनाशकेन च

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy

स वेत्ति वेद्यानक्षाणि मनोवाचामगोचरः ॥
यस्माद्भूतानि जायन्ते येन जीवन्ति तान्यपि ।
यत्र लीनानि कल्पान्ते स एकः परमेश्वरः ।
यस्त्वपाणिरनङ्घ्रिश्च अचक्षुश्चाप्यथाश्रवाः ।
सोऽन्तिके स हि दूरस्थः स बाह्याभ्यन्तरेऽपि च ।
स स्वतन्त्रश्च पूर्णश्च तेन पूर्णमिदं जगत् ।
स नित्यश्चेतनानां च पतीनां पतिरीश्वरः ।
यस्त्वेकः सृजतीशानः चराचरमिदं जगत् ।
यथोर्णनाभिस्तन्तून् वै सृजते ग्रसतेऽपि च ।
यस्य रूपापरिज्ञानाद्देह आत्मेति मन्यते
यस्य रूपापरिज्ञानान्मन आत्मेति मन्यते ।
यस्य रूपापरिज्ञानात् खानि चात्मेति मन्यते ।
यस्य रूपापरिज्ञानाद्भूतान्यात्मेति मन्यते
यस्य रूपापरिज्ञानात्सर्वमात्मेति मन्यते ।
यस्याकाशः शरीरं हि आकाशो नैव वेत्ति (तम्) ।
यस्य भूमिः स्वरूपं हि तं भूमिर्नैव वेत्ति हि ।
यो मनश्चक्षुरादीनां नियन्ता परमेश्वरः ।
यस्य भासा जगद्भाति सशक्रानलवायवः
भीत्या भान्ति च वान्त्येव चेतनानां सचेतनः ।
यस्य मायाविलसितं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।
स मायीपरमेशानः तेनावास्यमिद जगत् ॥

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy

योऽशरीरो ह्यलिङ्गश्च यमिभिः परिदृश्यते
यस्य विज्ञानमात्रेण सर्वं विज्ञातमेव हि ।
ज्ञानमात्मा महद्ब्रह्म ज्ञानं शान्तिरनुत्तमा ।
स एकः परमात्मा हि नेह नानास्ति किञ्चन ।
एक एव महारुद्रः पुरुषो विश्वतोमुखः ।
तमेकं जानतात्मानं त्यक्त्वान्यत्तदिदं जगत्
यज्ज्ञानाद्धृदयग्रन्थिभेदनं जायते नृणाम् ।
यस्ये(यै)कत्वं हि विज्ञाय शोकं तरति मानवः ।
स एव ज्योतिषां ज्योतिः स एव तपसां तपः
स एकः सर्वभूतेषु बहुधा भाति मायया ।
यो जाग्रत्स्वप्नतुर्याभिर्गुहात्मा न प्रकाशते
यो दृश्यः सूक्ष्मया बुद्ध्या तत्प्रसादेन केवलम् ॥
तपसा वेदितव्यश्च नान्यथा कर्मकोटिभिः ।
यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्तेषु प्रतिष्ठितः ।
स ईशानोऽधिविद्यानां पारदृश्वा सनातनः ।
यो भूतसङ्घे सुप्तेऽपि जागर्तीशो महेश्वरः ।
यस्मात्प्राणो मनो जज्ञे स हिनात्येति किञ्चन ।
यो ज्योतिर्ज्योतिषां देवो विश्वात्मा विश्वतो मुखः ।
यो भूमिमत्यतिष्ठच्च यस्माद् ब्रह्माणि जज्ञिरे ।
यतो ब्रह्मेशविष्ण्विन्द्राः सह देवैश्च जज्ञिरे ।
यो ब्रह्मा विष्णुरुद्रौ च अत्र ब्रह्मा समश्नुते ।

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy

एष ब्रह्मैष विष्णुश्च एष देवो विराजते ।
एष भूतपतिर्देवो(व) एष सेतुर्विधारणः ।
एकमेव महादेवमिन्द्रमित्रादिभिः सुरैः ।
नामरूपगुणैश्चैव मायया मन्यते जनः ।
इदं जगत्पुरा सृष्ट्वा तस्मिन्प्राविशदीश्वरः ।
व्याकुर्वन्नामरूपे तु व्यवहारीव भासते
पुरुषो यः परः सूक्ष्मो भोक्ता भोज्यं च यःसदा ।
योऽखिलो विश्वनेता च यस्मान्नान्यत्परायणम् ।
अशरीरोऽव्ययात्मा यः अशरीरी ह्यविनाशकः ।
यो मायया शरीरस्थस्तद्गीर्यैर्णैव लिप्यते ।
भोगीव भासते देवो ह्यन्नपानादिभोगभाक् ।
यस्च सर्वेन्द्रियातीतः सर्वेषामपि भासकः ।
योऽव्यक्तो व्यक्ततामेत्य जगत्पुष्णाति लीलया ।
योऽविद्यया संसरति विद्यया च प्रमुच्यते ।
योनाधारोऽखिलाधारः स्वे महिम्नि प्रतिष्ठितः ।
यं श्रृण्वन्तोऽपि वेदान्तै र्गुह्यं मुह्यन्ति यतयःसुराः
यस्त्वेनं वृणते देवांस्तस्यैवात्मा प्रकाशते ।
य आत्मा सर्वभूतस्थो जडानां विदुषामपि ।
यो जगज्जन्ममरणैरशीर्यो नहि शीर्यते ।
यो ह्यागतैर्दुःखसङ्घैः सुखैर्वा स्पृश्यते न हि ।
यस्मिन् ज्ञातेऽखिलं ज्ञातं न किञ्चिदवशिष्यते ।

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy

यमविज्ञाय विश्वेशं दुःखान्तं नाधिगच्छति ।
योऽसङ्गः पुरुषो नित्यः स्थाणुवन्निश्चलोऽगुणः ।
यो न जीवः शिवश्चापि अन्योपाधिविवर्जितः ।
पञ्चकोशातिगो ह्यात्मा सदानन्दघनः सुखम् ।
एकोऽद्वितीयश्च न वै स देवो बहुधा विभुः ।
योऽन्तिके स हि दूरस्थस्तेनावास्यमिदं सुराः ।
स भूमा परमानन्द आर्तमेतज्जगत्सुराः ।
तज्जं तल्लं च तदनं जगदेतत्प्रकाशते ।
यस्तमःपारगो नित्यं मनोवाचामगोचरः ।
यस्यैव शक्तिर्विविधा स्वभावाज्ञानदा सुराः ।
स एष परमानन्दः सदसत्पक्षवर्जितः ।
लिङ्गहीनः सदाऽसङ्गः यो वेदान्तैकगोचरः ।
दृश्यते त्वग्र्यया बुध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभिः ।
मुक्तये देह(हि) सङ्घानां सुलभो व्यक्ततां गतः ।
त्रिणेत्रो नीलकण्ठश्च उमादेहार्धविग्रहः ।
क्रीडते प्रमथाधीशः हेरम्बस्कन्दपुत्रवान् ।
सर्वावासोऽपि भगवान् कैलासाचलमास्थितः ।
यस्य लिङ्गार्चनेनैव त्रैलोक्यश्रीरवाप्यते ।
यस्य प्रसादात् विष्णुत्वं त्वया प्राप्तं सुदर्शनम् ।
ब्रह्मणः सृष्टिसामर्थ्यं इन्द्रस्याप्यरिनिग्रहः ।
देवराज्यं भोगभोग्यं सर्वमैशादनुग्रहात् ।

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy

न तत्र सूर्यो देवेशो भाति चन्द्रो न चानलः ।
भीत्या भान्ति च सर्वेऽपि सोऽन्तरा पुरुषो हरः ।
हिरण्यबाहुरीशानो हिरण्यपतिरीश्वरः ।
कर्मदेवाः सर्व एव ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।
यस्याज्ञावर्तिनः सर्वे सर्वेषां कारणं शिवः ।
ब्रह्मणश्च शिरश्छिन्नं देवदेवेन लीलया ।
इन्द्रस्यास्य भुजस्तम्भो येनाकारि दयालुना ।
यस्य भक्तस्य शापेन दशजन्मानि ते हरे ।
सौकरं नारसिंहं ते रूपं संशिक्षितं हरात् ।
सर्वं जानामि ते विष्णो ब्रह्मन् शक्र गतव्यथाः ।
यूयं हि पशवोऽज्ञानजृम्भिताः पशुपः स हि ।
गच्छन्त्वद्य यथा कामं मादृक्षे नास्ति धृष्टता ।
भवन्तो देवताः सर्वे त्वहं शर्वपदाश्रयः ।
इत्युक्त्वा ध्यानमातिष्ठज्जैगीषव्यो महामुनिः ॥
ध्यानेन तेन महता चेदमाह तदा द्विजाः -

जैगीषव्य उवाच –

यच्च ब्रह्म जगज्जगच्च यदृते नास्तीति वद्यं पदं
त्वेवं ये विदुरीश्वरेश्वरधिया ते यान्ति शम्भोः पदम् ॥
ते लोकान् हि न यान्ति यापितमहादुःखाभितप्तापदः ।
सौख्यं चापि समाप्नुवन्ति भगवंस्त्वद्भक्तिसारादराः ॥
CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy
बाहुभ्यां तव धन्वने च भगवन् कुर्वे नमः स्वस्तये

भीतास्त्वद्धनुषः कराग्रविशिखैर्हेत्या शरव्याय च ।
पाहीश प्रविमुच्य ज्यामथ धनुःकोट्योःशरान् सन्त्यजन् ।
हेतिं पातय मां विलोक्य दृशा दूरे निषङ्गं त्यज ॥
शैवेन्द्राः शिवसम्मताः सुरवरापारव्यथाभीतितो
नो बिभ्यन्ति न चाप्नुवन्ति च हरे युष्मद्वरान् किंफलान् ।
किं त्वीशानपदारविन्दभजनान्नान्यन्मनश्चिन्त्यते
क्षुद्रेषु प्रभविष्णवो न हि वयं यात स्वधामं(?)सुराः ।
हारा एव भवन्ति भाग्यनिवहैः श्रीचन्द्रचूडार्चकाः
तेषां त्वत्पदवासनापि सुतरां वाणीश शक्रालयम् ।
किं जायेत गिरीन्द्रशेखरगतो मत्तद्विपालिं भिन-
त्सिह्यः किं तृणमत्ति तद्वदिह मे त्वत्तो वराणां स्पृहा ।

इति श्रीशिवरहस्ये प्रथमांशे जैगीषव्यसुरसंवादो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥

॥ चतुर्थोऽध्यायः ॥

देवा ऊचुः-

तव भावमहो ज्ञातुमागता वयमद्य वै ।
स एव सर्वकामानां पूरकोस्ति न संशयः ॥
किं तवासुकरं विद्वन् त्रिषु लोकेषु विद्यते ।
त्वन्मनो ध्यायति सदा यतः शिवपदाम्बुजम् ।
येषां मनसि विश्वेशपदाम्बुजयुगं भवेत् ।
तेषां किं भुवनैश्वर्यैर्विनश्वरतरैः(मुनि) ॥

CC-0. Sarasvati Mahal Series. Digitized by Sri Muthulakshmi Research Academy